L’obediència a la llei no és cap virtut (Lorenzo Milani)

written by Lluís Busquets | 3 de desembre de 2017

“No només vaig qüestionar la llei del servei militar obligatori sinó qualsevol altra llei injusta. A la meva escola de Barbiana s’estudiaven la constitució i les lleis. Són un important instrument de cultura i de civilització. Calia imprimir en els nois un profund respecte a les lleis i als tribunals humans. Però les lleis no són ídols per adorar, sinó camins que cal perfeccionar. No es pot obligar cap mestre a dir que les lleis són perfectes quan té a les seves mans un grup de nois que poden millorar-les un dia no gaire llunyà. L’objector, en el fons com tothom que desobeeix civilment i responsablement una llei, estima la llei més que els altres, que simplement l’obeeixen sense preocupar-se de millorar-la”. Qui així s’expressava era don Lorenzo Milani (Florència, 27-V-1923), un pobre capellà rural mort als 44 anys d’un càncer ganglionar i leucèmic el 26-VI-1967. I amb tan poc temps va revolucionar els mètodes d’ensenyament italians! Enguany se celebren els 50 anys de la seva mort. A la Universitat Pontifícia de Salamanca el 23 i 24 de novembre tindrà lloc un congrés per celebrar-ho.

Nascut enmig d’una família burgesa, culta, liberal i atea, Albano, el pare, era un empresari agrícola amb estudis de química, i la mare, Alice Weiss, d’origen jueu no practicant. Ell mateix admetia que el seu bateig havia estat un bateig de conveniències (“feixista”, deia). Quan tenia 7 anys la família es traslladà a Milà, on el pare ocuparia un càrrec directiu en una empresa química. Durant l’ensenyament primari excel·lí en llenguatge i expressió plàstica (escrivia i pintava com pocs noiets), i es decantà per estudiar a l’Escola de Belles Arts de Brea, sota el mestratge de Joachino Staude (un home que volia arribar a les últimes causes de l’obra d’art). El 1942, en plena guerra mundial, després de dos anys de l’aliança

Hitler-Mussolini, la família retorna a Florència. Mussolini cau (1943) i Hitler ocupa Itàlia. Al costat del seu germà gran col·labora en la resistència. En plena crisi interior, troba un sacerdot, don Benzo, que l'acull amistosament malgrat el seu ateisme. Un dia l'acompanya a veure el cadàver d'un jove sacerdot i exclama: "Jo ocuparé el seu lloc". El novembre de 1943 ingressa al seminari diocesà de Florència. Aviat fou un seminarista molest perquè volgué complir al peu de la lletra el reglament del seminari, cosa que comportava sotmetre'l a una crítica implacable. Ordenat el 13-VII-1947, és nomenat vicari coadjutor de la parròquia de San Donato de Calenzano (entre Florència i Prato). Els feligresos pobres (camperols i obrers de filatures) el fan pensar molt. Encarregat del catecisme dels nens, s'adona que repeteixen coses a carrera feta, sense entendre res: els faltava llenguatge i comprensió significatius. Altrament, s'adona que les cases parroquials i les cases *del popolo* comunistes, amb jocs, cinemes i ping-pongs, eren el malbaratament del do de Déu del temps. Va suprimir jocs i taules de ping-pong: si els nois anaven a catequesi amb aquell esquer, és que donaven més importància al farciment que al gall. Calia reeducar el lleure. El futbol no era altra cosa que la desesperació dels desesperats. També jutjà com a mecànica l'assistència a missa i la recepció de sagraments, amb un escàndol afegit: a l'hora de les primeres comunions i matrimonis els pobres competien a veure qui gastava més. Calia posar al cor dels feligresos l'horror de copiar allò que era burgès; només fent tot el contrari dels burgesos, se'ls podria superar en l'escena social. Aleshores s'adonà que calia oferir una educació política a la gent i creà l'Scuola Popolare di San Donato, que fou la seva principal activitat. Volia que els seus alumnes adquirissin el domini de la llengua, la coherència de la raó i la consciència de classe oprimida. Quan li deien que abandonava els seus deures sacerdotals, arguïa: "Doneu-me temps per fer les coses com cal. D'aquí a vint anys us ompliré de nou les esglésies d'homes preparats i coherents". Quan el bisbe, en període electoral, li recordà el deure d'orientar el vot dels seus

feligresos (a favor de la Democràcia Cristiana, òbviament), es posà a criticar el partit i els seus components, entre els quals, un industrial que no feia contracte de treball a alguns dels seus feligresos ni els assegurava. I també van rebre els comunistes, perquè se servien de la gent per obtenir càrrecs i prebendes. La DC es va queixar i el bisbe, el 1954, el castigà a la parròquia de San Andrea de Barbiana, a les muntanyes de Mugello (menys de 100 habitants, sense llum, telèfon ni carretera). I allà, tot escrivint *Esperienze pastorali* (1958, en castellà el 2004) va fer una autèntica revolució. Estudià els resultats del sistema educatiu italià i s'adonà que l'escola estatal aprovava els rics i suspenia els pobres. Va inventar-se l'escola a temps complert amb l'objectiu d'assolir un veritable canvi social. El 12-II-1965 els capellans castrenses de la Toscana van fer un comunicat contra l'objecció de consciència al servei militar. Ell i els seus alumnes van fer una carta en la qual estudiaven el concepte de *Pàtria* i els motius de les guerres per contradir-los (*Lettera ai preti militari*). Sols la publicà el setmanari comunista *Rinascita*. Un grup d'excombatents el denuncià. Els companys eclesiàstics li van fer passar un viacrucis. Malalt, el 15-II-1966 s'hagué de defensar amb una carta als jutges (*Lettera ai judici*) al Palau de la Justícia de Roma d'apologia del delicte. Fou absolt. Les dues cartes s'aplegaren a *L'obbedienza non é più una virtu* (traducció catalana d'un deixeble que escampà la seva metodologia a Mèxic, el català Miquel Martí, autor també del llibre *El mestre de Barbiana*, 1972). El papa Francesc, el passat 20 de juny, viatjà a Barbiana per rehabilitar aquell mestre tan peculiar i repetir amb ell que l'obediència, avui, ja no és cap virtut.

Vaig tenir la sort de visitar Barbiana el 29-VI-1972, impulsat per un seu deixeble, don Roberto [Sardelli], que aplicava els seus mètodes en un barri de barraques als afores de Roma, prop de Cinecittà: una barracota fou batejada com a *Scuola 725* (Servidor hi va aprendre moltes coses…). A Barbiana hi vaig trobar la *signora* Eda, la seva majordona, i el sindicalista

Bruno Bettarini, alumne seu, que ens explicà que les galerades del llibre escrit amb els seus alumnes, que revolucionà el sistema educatiu italià –*Lettera a una professoressa* (1967, en català: *Carta a una mestra*, 1969)–, les hi portaren a l'hospital quan ja estava desnonat. El llibre, una peça bàsica de la història de la pedagogia, s'editià un mes abans de morir; avui està traduït a 62 idiomes (Eumo n'acaba de fer una reedició en català i PPC, en castellà). Eda, que ens ensenyà l'Escola tal com ell l'havia deixat, sense tocar res, amb l'estufa i les fotos dels eclipsis, sols repetia que era massa bo, que sempre pensava en els altres i que hauria d'haver pensat una mica més en ell "*Troppo buono*." Però també era intransigent. Era capaç de dir-li a un xicot: "Fins que no entenguis la lletra petita del teu contracte laboral no pots anar a futbol…" Si algun diumenge veia que algú s'estava a l'escola per força, li donava 500 lires i li deia: "Si vols anar a ballar, te n'hi vas, però no ens fastiguegis!" Recordo que em va fer gràcia la piscina, deu metres de llarg per un i mig d'ampla. "Només li interessava que els alumnes aprenguessin a nedar…" Em vaig recollir davant la seva tomba, a terra, sota una senzilla làpida de marbre que li van fer els deixebles on posa "Priore di Barbiana". Als seus alumnes els diu, en testament, que no hi té cap deute, sinó crèdits. "Amb l'Eda, en canvi, tinc solament deutes i cap crèdit. Traieu-ne les conseqüències, tant en el pla afectiu com en l'econòmic". En aquells cinc anys que feia que era mort, no la deixaven. Després, en un afegit al testament, els diu que sí que hi té deutes amb ells, però que calia reforçar l'argument del deute major amb l'Eda. I acaba el document així: Us he estimat més a vosaltres que no pas a Déu, però tinc l'esperança que Ell no faci cas d'aquestes menudeses i ho posi tot al seu compte." Poc abans d'expirar digué: "Ara que sofreixo, finalment sóc igual als pobres".

Fent balanç, m'adono que vaig conèixer don Roberto, Eda, Bruno, fa més de 55 anys. Conec dos grans seguidors de don Milani, el català Miquel Martí, que acaba de publicar *El*

mestre de Barbiana / Drama pedagògic en un acte, i el castellà José Luis Corzo, del MEM (*Movimiento de renovación pedagógica de Educadores Milanianos*). Quan dirigia la revista *Educar(nos)*, en el núm. 44 (2008) pg.17-19, hi publicà una crònica pouada d'una llarga carta que li havia fet (i que ni recordava) després de la meva visita a Barbiana. M'emocionà llegir-la i vaig recordar que un escolapi, el p. Liñán, ressenyant un dels meus primers llibres de contes, sense saber res, escrivia que s'hi notava la influència de don Milani. Quina perspicàcia! Llavors tenia presents, com avui, uns mots de don Lorenzo: "La injustícia social, no és dolenta només perquè perjudica els pobres, sinó perquè ofèn Déu i retarda el seu Regne."